

GUSTAV LANDAUER

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

Gustav Landauer
PRVI MAJ
1909.

„Der Erste Mai“, *Der Sozialist*, 1. V 1909. Gustav Landauer, *Revolution and Other Writings: A Political Reader*, „May 1“, PM Press, 2010, str. 280–85. Na osnovu engleskog prevoda Gabriela Kuhna.

Preveo: Aleksa Golijanin, 2014.
aleksa.golijanin@gmail.com
<http://anarhija-blok45.net1zen.com>

ZAJEDNIČKA ARHIVA
<http://anarhisticka-biblioteka.net>

1. MAJ

PRVI MAJ

POVEZANI TEKSTOVI:

Gustav Landauer, „Slabi državnici, još slabiji narod!“, *Izbor tekstova i odlomaka* (1900–1911)

Gustav Landauer, „Anarhična razmišljanja o anarhizmu“ (1901)

Pošto su nordijski narodi silom došli pod jaram hrišćanstva, svoje svete obrede posvećene prirodi morali su da izvode u tajnosti. Grupe nevernika su se krišom uspinjale do planinskih vrhova, da bi tamo, pod okriljem mraka, posmatrale prvomajsku prolećnu svetkovinu: praznik obnove prirode iz okova leda.

U ranija vremena slavili su taj dan razdragano i otvoreno. Pod hrišćanskim gospodarima, svi oni koji su se okupljali zbog bezbožničkih obreda posvećenih prirodi i prepuštali se uživanju, bili su surovo mučeni i ubijani. Nekim bezbožnicima je uspelo da u borbi protiv gospodara iskoriste hrišćanski strah i užas od demonskih prirodnih sila. Kada bi se dokopali planinskih vrhova, pravili su strahovitu buku, zbog koje su hrišćani verovali da se tamo okuplja divlja vojska veštica, đavola i zlih duhova. To bi ih odmah nateralo u bekstvo, tako da su pobožna deca prirode mogla da dočekaju dolazak proleća uz pucketanje gorskih vatri. To je označilo početak praznovanja Valpurgine noći i podstaklo hrišćansko verovanje da uoči 1. maja, veštice, đavoli i zli duhovi lete ka Brokenu¹ i drugim divljim, usamljenim vrhovima.

U jednoj od svojih najlepših poema,² Gete, kroz niz uzvišenih i dubokih misli, prikazuje kako je 1. maj, u stara i srećna bezbožnička vremena, bio praznik proleća, i kako je za vreme hrišćanstva nestao i bio poistovećen s veštičjim sabatom.

Ono čemu smo svedoci u poslednjih dvadesetak godina jeste novi oblik proslave Prvog maja, u kojem nema ničeg bezbožničkog, ničeg radosnog, a ponajmanje nečeg prirodnog. To je bezbojni, veštački i institucionalizovani događaj, koji ne raduje nikog. Ipak, ljudi mu se fanatično priklanjaju. Ponekad pokušavaju da ga povežu sa starim, svečarskim danima, ne bi li u njega uneli dašak tradicije. Ali, to im slabo uspeva.

¹ Brocken (ili Blocksberg): najviši vrh planinskog masiva Harz (Harz), u severnoj Nemačkoj (1141 m).

² J. V. Gete, *Faust*, „Valpurgina noć“ i „San Valpurgine noći“, Prosveta, Beograd, 1974. str. 216–240. Preveo Milan Savić.

Odluka Međunarodnog socijalističkog kongresa, održanog u Parizu 1889, da se istog dana svake godine organizuju demonstracije radi ostvarivanja radničkih zahteva – naročito osmočasovnog radnog dana – glavna je karakteristika tog pokreta kojem nedostaju inicijativa, spontanost i vitalnost. Ona govori da je reč o pokretu koji je te vrline zamenio disciplinom i strukturom.

Nikakve delotvorne demonstracije nikada nisu bile organizovane unapred – naročito ne među delegatima nekog kongresa. Delotvornim demonstracijama potreban je okidač, varnica, neka naročita težnja povezana s nadom. Morali bismo poći od pretpostavke da cilj kongresnih taktičkih odluka nije sprečavanje takvih demonstracija. Ali, to je svakako njihov ishod. „Intenzitet“ i „energija“ prvomajskih demonstracija koje danas možemo da vidimo, nisu ništa drugo nego teatar.

Još besmislenija i opasnija ideja bila je ona o povezivanju prethodno planiranih godišnjih demonstracija s prethodno planiranim godišnjim generalnim štrajkom. Ono po čemu se revolucija – a to bi trebalo da bude jedini pravi smisao generalnog štrajka – razlikuje od rata jeste to što je rat državna institucija. Kao takav, on se može pripremati, uvežbavati i, do određene tačke, predvideti na vojnim manevrima. S druge strane, revolucija je iznenadni prekid uobičajenog života; vreme pometnje za koje niko ne može da se pripremi i koje niko ne može da isplanira (naročito ne na godišnjem nivou). Oni koje zahtevaju uređenu pometnju jednom godišnje, u trajanju od jednog dana, ili su obmanuti ili obmanjivači. Manevri su za vojske. Za proletarijat postoji samo kocka revolucije.

Oni koji danas organizuju proslave Prvog maja obmanjuju sve i imaju podršku obmanutih. Oni koji najglasnije zahtevaju obustavljanje rada, u isti mah traže od radničkih gazdi i poslodavca da im odobre praznik. Svake godine, radničke zajednice moraju da smišljaju nove načine za prikupljane novca za plaćanje kazni onih koji su dospeli na sud. Zapanjuje s kakvom se upornošću prinose žrtve tom događaju koji nema (niti može da ima) drugu svrhu osim da demonstrira snagu koja ne postoji. Svake godine koristi se sredstvo koje za mnoge pojedince ima tragične posledice; a ipak je njegov uticaj na društvo tek nešto veći od komičnog. I to se svesno ponavlja iz godine u godinu. Tužna je to komedija.

Za neproduktivne pokrete je karakteristično da prvo donose odluku o nekoj pogrešnoj i beskorisnoj akciji, da bi onda, kada se pokaže da od toga nema ništa, tražili žrtvene jarčeve. Parlamentarci iz opozicije kriti-

kuje sve, sve dok se njihov glas ne računa. A ipak su više nego spremni za kompromise čim im njihov glas omogući učešće u vlasti. Isto važi i za mnoge od onih koji se drže ortodoksije Prvog maja, kao jednom za svagda ustanovljenog praznika, zato što nisu u stanju da stvore sopstvene rituale, makar i besmislene.

Pravi socijalisti nemaju ništa s tim glumatanjem i prikrićivanjem slabosti. Ne izvodimo manevre i prolećne parade; ne planiramo svoje akcije po kalendaru. „Entuzijazam nije haringa koje se može usoliti za mnogo godina unapred.“³

Prvi maj, kao institucija, tipičan je i prikladan za neku revolucionarnu partiju. Jednom davno, bila neka stara kokoška, koja je izgubila snagu. Postala je suva i jalova i nije više mogla da nosi jaja. Ipak, i dalje je trčala okolo i stalno kokodakala: „Jaje! Jaje!“ To joj donelo veliki ugled, postala je „velika koka nosilja“, među onima koji nisu mnogo marili za vrle kokoške koje su zaista legle jaja. Isto važi za one – kako god nazivali sebe – koji se upinju da budu revolucionarni na rečima, zato što im ponestaje kreativnosti i snage za prava dela. Sve dok je u zapadnoj Evropi revolucija bila živa, to jest, sve dok su ljudi imali jasne ciljeve i preduzimali jasne akcije, nije bilo revolucionarnih partija. One se pojavljuju tek kada je revolucionarnom talasu došao kraj i kada počinje doba glumatanja. Te partije su govorile kako je revolucija živa i da svakog dana može izbiti s punom snagom. Činile su to da bi stekle moć. Revolucionarne partije zavise od stabilne vladavine. Njihovi ciljevi su nejasni i apstraktni. Nijedan njihov član ne zna kako bi se oni mogli ostvariti – niti se na to usuđuje.⁴

Neki kažu da su partije neophodne, da bi se osvojila demokratska vlast, pre uspostavljanja socijalizma. Drugi kažu kako uvođenju socijalizma mora prethoditi revolucija. Između te dve perspektive zapravo nema mnogo razlike. Zagovornici prve zahtevaju demokratsku vlast. Oni bi, međutim, bili vrlo zadovoljni i nedemokratskom vlašću, samo ako je njihova. Zagovornici drugog viđenja zahtevaju – svesno ili nesvesno – nedemokratsku vlast. Međutim, pošto je njihova politika lišena pozitivnih ideja, kao i

³ J. W. Goethe, stihovi iz pesme „Frisches Ei, gutes Ei“ (Sveža jaja, dobra jaja, 1815): „Begeisterung ist keine Heringsware, die man einpökelt auf viele Jahre.“

⁴ Kada govori o „revolucionarnoj partiji“, Landauer uvek ima na umu Socijaldemokratsku partiju Nemačke, koja se u to vreme još predstavljala kao marksistička i revolucionarna.

kreativnosti i snage, umesto kojih raspolaže samo krvavim diletantizmom, njihova vlast bi nužno ustuknula pred onom demokratskom.

Pogledajmo Tursku. Da li su mladoturci sebe nazivali „revolucionari- ma“ unazad pola veka? Da li su iz decenije u deceniju propovedali kako se ništa ne može postići ako se ne osvoji politička vlast? Ne. Imali su jasne ciljeve i organizovali se u skladu s tim. Nisu želeli revoluciju. Hteli su ustav i autonomiju. Na kraju su te ciljeve ostvarili na revolucionaran način, zbog svoje rešenosti i spremnosti da na tome mukotrпно rade.

Kada bi u Nemačkoj postojala prava revolucionarna partija, ona bi morala biti republikanska. Ne bi bila nedelotvorna od početka. Niti bi bila tako smešna da svuda – na mitinzima i u proglasima – unapred objavljuje kako želi revoluciju. Umesto toga, pošla bi od onoga od čega polazi svaki uspešan pokret: od činjenica i mogućnosti koje pruža postojeći poredak. Ne bi se zaletala i nadmeno razglabala o poslednjoj fazi društvenog razvoja, nego bi objavila svoj cilj, republiku, i onda radila na njemu sa stalozenom rešenošću.

Francuzi su dobili ustav iz 1791. zato što su tako hteli. Dobili su republiku 1792, zato što im je bilo dosta nepouzdanog i pokvarenog kralja. Ukinuli su danak zato što više nisu hteli da ga plaćaju. Tokom svih tih godina, niko nikada nije rekao prošaputao ili viknuo: „Hoćemo revoluciju!“ Ili, „Hoćemo revolucionarnu vlast, da bismo mogli da preobrazimo društvo!“ Da su tako postupali, ne bi dobili ni ustav, ni republiku, niti ikakvu slobodu. Ni za seljake, ni za građane, niti za buržoaziju. Dobili bi samo razbijene glave.

Govorim u parabolama. Pokušavam da podučim. Ono što je od suštinskog značaja nije propagiranje privremenih mera već *pripremanje stvarnosti koju želimo*. Socijalizam koji želimo nije socijalizam političkih institucija već onaj komunalnih organizacija. Znamo, isto tako dobro kao i naši neprijatelji (ili čak bolje od njih), šta sve mora nestati, ako želimo da ostvarimo taj cilj. Ipak, svesni smo da to neće nestati tek tako, na osnovu agitatorskih osuda. To je uverenje malodušnih. Ono ukazuje na *nedostatak kreativnosti, ispod pompeznog plašta radikalizma*. Ono što je zaista važno jeste *aktivna izgradnja nečeg novog*.

Ako želite socijalizam, to jest, ako želite da živite u lepoti i sreći, u zajednicama pravde i solidarnosti, onda ih stvarajte! Tražite pukotine u kapitalizmu i pronađite načine za izbegavanje ekonomskog rata. Smislite

kako da više ne proizvodite za kapitalističko robno tržište već da biste zadovoljavali sopstvene potrebe. To je kolektivni proces: što se pojedinci pokažu sposobnijim da udruže svoje potrebe, kreativnost i živote, utoliko će biti delotvorniji.

I dalje nas je svega nekolicina, a drugi u nama vide čudnu i budalastu sortu. Ali, mi znamo šta je naš zadatak i šta nam je cilj i pronašli smo svoj put. To znači da sebi možemo da dopustimo najveću od svih jeresi, koju niko ne prašta: *želimo da budemo srećni!* Ovaj Prvi maj će po prvi put videti nešto što će šokirati revolucionarne birokrate: radosne socijaliste!

Objektivni uslovi u kojima živimo nisu nimalo bolji od životnih uslova proletera ili drugih potlačenih ljudi. Ali, dosta nam je očajavanja i jalovih žalbi i osuda. Došlo je vreme da se oni zamene nadom, sigurnošću i kreativnom strašću.

Sva beda potiče od društvenih uslova. Znamo kakvi su ti uslovi danas. Sve dok ljudi prihvataju ulogu koja im se dodeljuje u toj smrti duha, živeće i patiti u tim uslovima. Ali, čim ih ispuni duh zajednice i stvaralaštva, ponovo će postati celovita ljudska bića i gospodari vlastite sudbine.

Prva godina našeg Saveza⁵ bliži se kraju. Otkrili smo sebe i svoju kreativnu snagu. Osećamo se kao da smo se ponovo vratili u život. Osećamo želju koja nam struji kroz vene. Probijamo se kroz zadimljene gradove, ka zemlji. Osećamo se kao jedno s prirodom, čija smo deca. Lutamo okolo i vidimo stvari kako ih nikada pre nismo videli. Shvatamo da je ovo *naša zemlja*. Pogled seljaka koje srećemo je strog i udaljen. Pozdravljamo ih s novom ljubavlju, zato što smo došli da im pomognemo. Radićemo na zemlji zajedno s njima. Potrebni smo im, isto koliko i oni nama. Divni dar koji im nosimo jeste duh koji će im doneti sreću, posle vekova čame i dosade.

Čovečanstvo je danas na dnu, ali će se opet podići, kada otkrije svoju životnu energiju i kreativne sile. Dolazi vreme u kojem će se ljudska bića, posvećena sebi i svom okruženju, ponovo zajedno uspeti na planine, da bi slavila obnovu života, uz vatre i svetlost. U nama je to doba već stiglo. Sve što sada treba da radimo jeste da ga održimo živim i da ga širimo. Neka proslava predstojećeg Prvog maja bude praznik proleća, praznik obnove!

1909.

⁵ Socijalistički savez (Sozialistischer Bund), udruženje koje je Landauer osnovao 1908. Među prvim članovima bili su Erih Mizam (Erich Mühsam) i Martin Buber.